

EKSAMENSOPPGAVE

Fakultet: Realtek

Eksamen i: TEL240 Reguleringsteknikk og automasjon
emnekode *emnenavn*

Tid: Mandag 9. mai 2022 0900 - 1230
ukedag og dato *kl. fra – til og antall timer*

Emneansvarlig: Finn Aakre Haugen
Navn

Tillatte hjelpemidler: C3. Det er ikke tillatt å samarbeide med andre under eksamen.

4

Oppgaveteksten er på: _____
antall sider inkl. ev. vedlegg

Prosenttallet som er angitt ved hver oppgave angir oppgavens vekt ved sensur.

Emneansvarlig: Finn Aakre Haugen, NMBU

Sensor: Tormod Drengstig, UiS

Tilleggsopplysninger til eksamen:

Du kan bruke håndskrift og håndtegning i besvarelsen (gjørne bilder av skrift og tegninger på papir). Besvarelsen skal være i form av en pdf-fil.

Du kan ikke kontakte emneansvarlig eller andre for å få hjelp til å tolke eller forstå oppgaven. Hvis du mener at det mangler forutsetninger for å løse en oppgave, skal du selv definere passende forutsetninger og angi dem i besvarelsen, slik at du allikevel kan løse oppgaven. %-tallet ved hver oppgave angir oppgavens vekt ved sensur.

Oppgave 1 (5 %) Teknisk flytskjema

Tegn et teknisk flytskjema (engelsk: Piping & Instrumentation Diagram) av et temperaturreguleringssystem. Velg selv prosessen som skal reguleres (du trenger ikke beskrive prosessen). Regulatoren er tilgjengelig i felt. Både styresignalet og målesignalet er digitale.

Oppgave 2 (10 %) Matematisk modellering

Gitt en rettvegget vanntank med sirkelformet tverrsnittsareal med radius r , volumetrisk innstrøm F_i og volumetrisk utstrøm F_u . Vannets tetthet er ρ . Utled en matematisk modell for vannivået h . Angi SI-enhetene for størrelsene som brukes i modellen. (Vis mellomregning/utledning.)

Oppgave 3 (5 %) Simulatoralgoritme

Gitt følgende matematiske modell for et system:

$$T \cdot y'(t) = -y(t) + K \cdot u(t)$$

der y er utgangsvariabel, u er inngangsvariabel og K og T er parametre. y er begrenset til området $[y_{\min}, y_{\max}]$. y har initialverdi y_{init} . Utled en prinsipiell simulatoralgoritme for modellen (men det er ikke forventet at du implementerer algoritmen i et program). Du trenger ikke gjøre antakelser om tallverdier.

Oppgave 4 (5 %) Dynamikk

Gitt et system med forsterkning 2 og tidskonstant 20 sek og tidsforsinkelse 5 sek. Systemets utgangssignal er til å begynne med 50. Inngangssignalet endres som et sprang fra 30 til 35 ved et tidspunkt t_0 . Skisser både inngangssignalet og utgangssignalet (prinsipielt, nøyaktig plott kreves ikke).

Oppgave 5 (5%) PI-regulatorens sprangrespons

Skisser PI-regulatorens sprangrespons, dvs. sprangresponsen i pådraget (u). Du kan da anta at reguleringsavviket (e) er et sprang med amplitude E .

Oppgave 6 (5%) PID-innstilling for midlende nivåregulering

Gitt et nivåreguleringssystem med PI-regulator for midlende nivåregulering (engelsk: averaging level control) for en vanntank med tverrsnittsareal $A = 10 \text{ m}^2$. Den største sprangvise endringen som innstrømmen til tanken kan ha, er 5 liter/s. Det er spesifisert at denne største endringen skal gi en nivåendring på maksimalt 50 cm. Still inn PI-regulatoren. (Vis mellomregning/utledning.)

Oppgave 7 (10%) PID-innstilling med Skogestads metode

Gitt følgende prosessmodell:

$$T \cdot y'(t) = -y(t) + K u(t - \tau) + K_d \cdot d(t)$$

der y er prosessutgangen, u er pådraget, d er en forstyrrelse og T , τ , K_u og K_d er parametre. Dette er en «tidskonstant med tidsforsinkelse»-prosess. Still inn en PI-regulator for prosessen med Skogestads metode. Tips: Det kan vises at prosessens sprangrespons rett etter at tidsforsinkelsen er løpt ut, er $(K/T) \cdot U$ der U er høyden av spranget i pådraget u .

Oppgave 8 (5%) Kaskaderegulering

Beskriv kort med ord et konkret (praktisk) eksempel på et kaskadereguleringsystem. Hva er hensikten med kaskadereguleringen?

Oppgave 9 (5%) Foroverkopling

Gitt prosessmodellen som i oppgave 7. Neglisjer prosessens tidsforsinkelse, og utled en foroverkopler (feedforward controller) for prosessen. Referansen (settpunktet) for y er r . Hvilke størrelser må være kjente for at foroverkopleren skal kunne realiseres? Vil denne foroverkopleren kunne fungere «perfekt»?

Oppgave 10 (10%) Transferfunksjon

Gitt prosessmodellen som i oppgave 7. Finn transferfunksjonen fra u til y . (Vis mellomregning/utledning.)

Oppgave 11 (5 %) Frekvensrespons

Gitt følgende transferfunksjon for et dynamisk system:

$$H(s) = K/s$$

Hvilken dynamikk (dynamiske egenskaper) representerer systemet? Finn systemets amplitudeforsterkningsfunksjon og faseforskyvningsfunksjon. (Vis mellomregning/utledning.)

Oppgave 12 (5 %) Stabilitetsanalyse

Anta at en prosess reguleres med en PI-regulator med regulatorforsterkning $K_p = 4,0$ og integraltid $T_i = 10$ sek. Det viser seg at reguleringssløyfen svinger med stående svingninger med periode $P_u = 20$ sek dersom K_p økes til 12,0. Finn reguleringssløyfens forsterkningsmargin, GM. (Vis mellomregning/utledning.) Har GM akseptabel verdi?

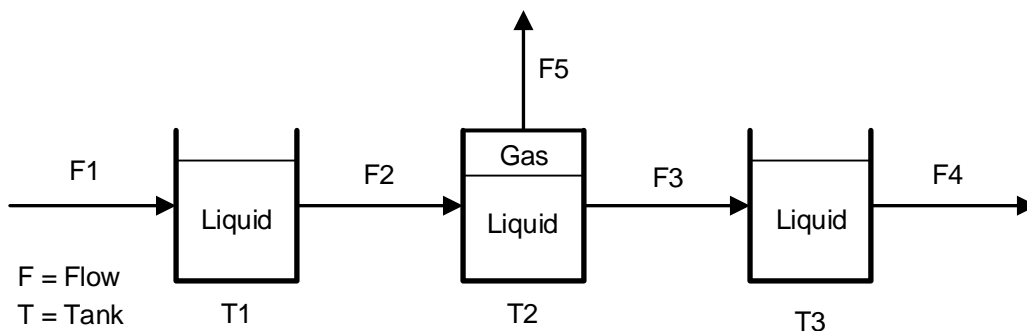
Oppgave 13 (5 %) Tilstandsestimator

Forklar (tegning kreves ikke) prinsippet for en tilstandsestimator (Kalman-filter). Hva kan en tilstandsestimator brukes til?

Oppgave 14 (10 %) Reguleringsstruktur for prosessanlegg

Figur 1 viser en uregulert prosesslinje bestående av seriekoblede tanker. Tegn et teknisk flytskjema som viser reguleringsstrukturen for prosesslinjen basert på følgende spesifikasjoner: F_4 bestemmer produksjonsraten (-flow). Nivået i hver tank skal følge sine respektive settpunkter med

pumper som pådragsorganer (aktuatorer). Gasstrykket reguleres til settpunkt med en reguleringsventil som pådragsorgan.

Figur 1

Oppgave 15 (10 %) PI-innstilling med Relaxed Ziegler-Nichols' metode

Følgende Python-program simulerer og analyserer et PI-reguleringssystem for flistanken, som er et eksempel som er studert i ulike sammenhenger i dette emnet:

http://techteach.no/courses/tel240/2022/eksamen/level_control_wood_chips_tank.py

Last ned programmet, og åpne det i et programmeringsmiljø, f.eks. Spyder. Still inn PI-regulatoren med Relaxed Ziegler-Nichols' metode. Hva blir forsterkningsmarginen GM og fasemarginen PM? Har de tilfredsstillende verdier? Lim inn de aktuelle plottene (generert av programmet) i din besvarelse.